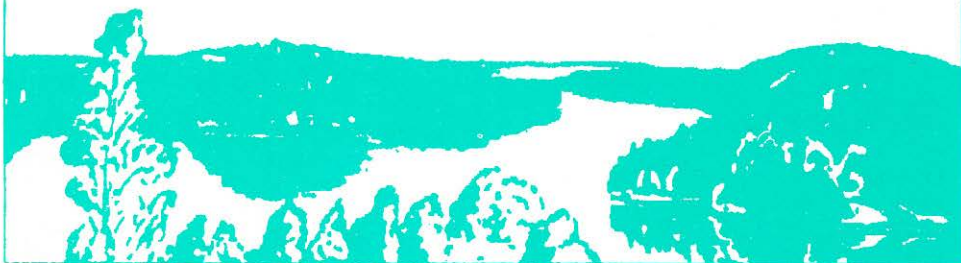

BOTVIDSBYGDEN

NR 3 1990

Vid årets julmarknad, den 2 dec. kunde man se dessa "personer" i Trädgårdstorpet. De tilldrog sig många besökares uppmärksamhet där de satt vid den öppna spisen.

FOTO: Rune Engström

Nya medlemmar 1990

VUXNA

Eriksson Kerstin	SOLNA
Höjman Chatrin	TULLINGE
Jacobsson Anita	TULLINGE
Jansson Sture	TULLINGE
Karstell Bernt	TUMBA
Landin Larzolph	TULLINGE
Larsson Lars	HUDDINGE
Lindkvist Allan	TULLINGE
Lindkvist Eivor	TULLINGE
Lindstedt Roland	TUMBA
Lundkvist Anita	TULLINGE
Lygdman Roger	GRÖDINGE
Malmström Eivor	TULLINGE
Miler Arne	TULLINGE
Moback Ylva	TUMBA
Tjernström Tore	TUMBA

BARN

Almberger Lena	TULLINGE
Gottardis Emma	TULLINGE
Hultman John	HUDDINGE
Jedlén Johanna	TULLINGE
Johansson Gill	TULLINGE
Prinz Johanna	TULLINGE
Skog Sabina	TULLINGE
Ström Jenny	TULLINGE

BOTVIDSBYGDEN

TIDSKRIFT FÖR BOTKYRKA
HEMBYGDEN GILLES MEDLEMMAR

REDAKTION

Rune Engström	08/91 10 92
Arne Mattsson	0753/371 16
Georg Malmkvist	08/778 17 11
ANSVARIG UTGIVARE	
Lars Gunnar Lindström	08/7780849

Manusstopp för Botvidsbygden 1-1991
är den 11/3 1991.

50 år

ÅKE PALM	10/2
GUN ERIKSSON	15/5
CHRISTER CLAUSEN	7/7
BERTIL BYLGER	8/9
ANITA JACOBSSON	5/12
EVA WALLIN	16/12

60 år

BERTIL DAHLBY	14/9
INGRID NYBERG	15/10

70 år

CURT SJÖGREN	28/1
--------------	------

75 år

PER GUNNAR NIELSEN	21/1
HARRY OLAUSSON	12/6

80 år

ARNE OLSSON	24/1
AINA HELLSTRÖM	10/2
GÖSTA SJÖDIN	12/7

85 år

ALGOT STRÖMBERG	2/12
-----------------	------

* * *

BILDTEXT: Bonde och bondkvinna från Wånga socken. Bilden är hämtad ur tidskriften Runa från 1844. Både mannen och kvinnan bär påfallande ålderdomliga dräkter. Mannens långa väst, långrock och kilmössa är också plagg som vid 1800-talets mitt endast levde i ålderdomliga dräktområden. Det gäller i hög grad också holkbyxorna med de raka, halvlånga benen. Källa: Folkdräkter och bygdedräkter från Sverige.

ALLMOGENS KLÄDEDRÄKT

Här följer den i föregående nummer utlovade andra och avslutande delen om allmogens kläddräkt - sedd ur Konversationslexikon från 1845.

■ ■ ■ Vi komma slutligen till Göta rike; och vad först beträffar *östergöthland*, så känna vi i detta landskap endast en folkdräkt, nämligen den, som är bruklig i Wånga socken av landskapets Bergslag. Männen bära här på huvudet en så kallad *glada* eller flikmössa, samt äro i övrigt klädda i *stäcktröja*, långtröja, holkbyxor o.s.v. Det utmärkande i kvinnornas kläddräkt är huvudklädet, som de på ett eget sätt fästa på huvudet, samt den med långa skjört försedda vadmalströjan och den mångveckade kjorteln. Såsom någonting eget förtjänar anmärkas, att de nyssnämnda holkbyxorna (egentligen sommarplagg), vilka i början av 1800-talet begynte avläggas, vid år 1814 åter kommo i bruk, så att nästan varje sockenbo ägde sådana. Nu begynna de åter avläggas. Vidare förtjänar nämnas, att då år 1842 de två äldsta Prinsarna, under en resa, en stund uppehöll sig i Wånga kyrkoby, och där omgavs av en stor del av socknens allmoge, en av dem till den församlade menigheten yttrade; "Jag ser, att Jären duktigt folk och härstammen från Dalarna; hållen vid eder gamle dräkt."

I *Westergöthland* äro ganska få folkdräkter bekanta. De av oss kända förekomma i Rackeby socken på Kållands ö, samt i den så kallade Markbygden. Även i trakten av Kinnekulle synas åtminstone tecken efter en gammal sommardräkt hos folket. Av dessa dräkter har den Markska varit utmärkt, synnerligen därigenom, att den (åtminstone ännu på 1750-talet) bestått utslutande av tyger, dem Markborna själva tillverkat. Folkdräkten i Rackeby socken är mer utmärkt. De äldre i församlingen nyttja där ännu vita rockar, nästan av samma snitt, som Dalkarlarnas, och byxor av samma tyg med knäband av bjärta färger. Kvinnorna äro sommartiden klädda i röda liv och en besynnerlig krage med spetsar av vitt linne, en mångfärgad yllekjortel, brossa och en täck ganska egen skärmhatt på huvudet. Vi förbigå de övriga egenheterna.

I *Dahlsland* förspörjes numera få tecken till någon egenhet i kläddräkten. En sådan förekommer likväl i Ertemarks socken av Wedbo härad, där de utmärkt vackra kvinnorna bära på huvu-

Värmdödräkt av den "klassiska" typen. Efter en målning av J.G. Sandberg i början av 1800-talet. Kring livet är knutet ett skärp kallat "lista" eller "fälttecken". Enligt sägnen så skulle en kvinna vid namn Blända och hennes kvinnliga medkamper som tack för sina framgångsrika insatser mot danskarna vid Brävalla hed ha tilldelats rätten att bära ett band om livet. "Till everderlig ähra och beröm, till Fälttecken ett skärp om sig bära och binda så som krigsmän" skriver i slutet av 1600-talet Peter Rudebeck i sin Småländska antiqvitet.

Nedan: Korskedjor med s.k löv. T.h krönt solja också den med s.k löv. Bilden till höger: Man i vida byxor och jacka av 1600-talstyp, Älbo hd.

det en stor vit duk, så satt, att den liknar ett uppslaget dok. En 90-årig f.d Riksdagsman i Gesäters socken av samma härad har berättat oss, att i hans barndom en folkdräkt varit i vissa delar av Dahlsland bruklig, men varav han blott erinrade sig de stora långa vita rockarna.

Bohus län utmärker sig lika litet i ifrågavarande avseende. Den förr omtalade skärgårdsdräkten är här rådande. Dock har i slutet av 1700-talet här blivit anmärkta några vackra dräkter, såsom då ännu gängse. Isynnerhet var i Wette härad en ganska täck kvinnodräkt bruklig.

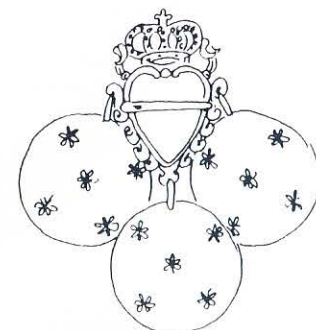
De **Småländska** folkdräkterna har varit lika många, som utmärkta. Den märkligaste av dem, den Wärendska, är allmänt känd. I förbigående vill vi nämna, att det mycket omtalade, så kallade **Fälttecknet**, såsom man tror, ett minne efter Wärendskvinnornas bekanta strid, är under detta namn känt och brukligt även i vissa delar av Blekinge. Eljest förekomma i Småland 2 slags klädedräkter, som äro mindre bekanta. Väl äro de nu till större delen avlagda, men de torde dock förtjäna att med några ord omnämnas. Den ena av dessa folkdräkter är bruklig hos de gamle i Urshult socken och kringliggande trakter, samt den andra likaledes hos utgamle av båda könen i Westbo härad. Urshultsmännen kläda sig i svarta eller gråa tröjor med mycket långa skjort samt uppslag av ljusblått tyg, gula skinnbyxor, prålande av många broderier, vitt utbredda skjortkragar, likaledes på det sinnrikaste utsydda. Kvinnorna fläta sitt hår med mangfärgade band, vilka utflyta ur lockarna långt ned på ryggen. På halsen bära de korskedjor av silver med så kallade *löv*. Vidare begagnas rött liv och röd klänning med svart sammetsbård. Vi förbigå det mindre väsentliga. Westbobondens har liknat den i Norrvinge härad. På huvudet bar han en så kallad *Pickluva* eller *Trinhätta*, samt var för övrigt klädd

i en vadmalströja, som räckte till knäna, helskuret livstykke av skinn och mycket vida byxor m.m. Det utmärktaste hos kvinorna var den s.k *Språnghuvan* av vit tråd, nästan som ett nät. Vid högtidliga tillfällen brukades svarta klädeskappor, antagligen med rund krage med tunnt järnbleck uti, eller en bredare, som i många rynkor låg ned på skuldrorna. Uti kappan voro stora förgyllda spännen och löv av tunnt silverbleck; långa vantar av kläde, med silkessöm och rävskinnsbräm, samt handskarna med silke av alla färger utsydda.

Om folkdräkten i det beryktade Wärend yttrar sig Linné; "Här skattas för den största odygd, att införa främmande seder, ty om någon kommer ifrån en annan socken att här bo och vill behålla sin förra klädedräkt, eller om någon infödd vill efterapa främmande klädnad, blir den av alla begädd, såsom en högfärdig." Icke desto mindre är denna dräkt, åtminstone i de flesta socknar, såsom i Wirestad av Älbo härad, för omkring 30 år sedan alldeles avlagd.

Blekinge är ännu i dag ganska utmärkt för sina vackra folkdräkter. Men de bestå till stor del av utländska tyger. "Dock har på vissa orter de hemmavävda tygerna utträngt de utländska, såsom i Jemshögs socken mot Smålandsgränsen. Det är där icke sällsynt, till och med om Söndagarna, att se hederliga bondhustrur och deras döttrar med hemvävda blå- eller gulrandiga och rutiga lärftsförkläden, ävensom av dem själva vävda fina vadmalskjortlar och livstycken, jämväl hemfärgade av en vacker purpurfärg. Deras blåa och bjärt röda strumpor färgas mest av dem själva."

Den Blekingska dräkten anses för den dyrbaraste och prydligaste av alla i Sverige. Dess ålder torde dock icke vara mycket hög. Det förtjänar anmärkas, att Konung Gustaf III under en resa genom Blekinge, då en större myckenhet av allmogen hade församlat sig

Kvinnorna betäcka huvudet rätt artigt med ett fint kläde. (Östra Härad, Blekinge).

kring hans vagn, beundrat folkets vackra klädsel och därvid yttrat:

"Detta är en ganska vacker dräkt." Vi har rätt många efterrättelser om Blekingeska folkdräkter. Männen bära benkläder av gult skinn eller av fint linne, prydligt utsydda, vita eller färgade, och ofta konstigt stickade västar, samt blåa jackor. Deras skjortor äro i synnerhet fina, och den vita skjortkragen hänger, enligt medeltidens riddarebruk, ned över halsduken och axlarna, samt är stickad och beprydd på mångfaldigt sätt med blommor och andra sirater. På samma vis måste ock skjortärmarna räcka fram till handen, likasom mansketter, vilka äro brokigt krusade och utsydda.

De vackra kvinnorna få även ett nytt behag av deras dräkt. Deras linne är ännu finare och vitare än männens. Lintygsärmarna äro ofta ganska vida och stundom stickade med blåa eller rödabrokiga ringar. Deras nätta och korta livstycken sitta tätt intill kroppen samt röja på det fördelaktigaste den smidiga växten och den sköna barmen. Dessa livstycken äro vanligen röda, blå och vita; många har dem av sidentyg och nyttja därjämte små granna silverspännen och halskedjor, samt många glänsande hängen. Man betäcker ofta livstycket med ett silkeskläde, vars

fållar äro guld- och silverstickade, eller med blå, röd eller vit halsduk, allt efter livstyckets färg. Håret är flätat och prytt med en nätt mössa, samt ett litet *stykke*, eller ock betäcka de huvudet rätt artigt med ett fint kläde. Kvinnfolken har blåa eller vita strumpor med mångfaldigt brokiga kilar och prydnader. Dock bör anmärkas, att de Blekingeska folkdräkterna är eller har varit nästan lika många, som socknarna eller åtminstone häraderna.

Den dyrbaraste och tillika praktfullaste dräkten därstädes är utan tvivel den, som till senare tider varit bruklig i Jemsjö socken. Till densamma hörde t.ex. de så kallade *Uplör* eller livstycken av rött eller grönt sammet med silvergaloner i sömmarna, kjortlar av rött charlakan, kantade nedomkring med silverspetsar och sammetsbårder.

Skåne kan i förevarande hänseende fullt ut jämföras med Blekinge, ty bådas folkdräkter har mycket gemensamt. Dock äro de Skånska folkdräkterna ännu flera. Men så praktfulla än högtidsdräkterna äro, utmärker sig vardagsdräkterna i enkelhet. På de förras dyrbarhet även i forna tider kan följande lilla folklegend tjäna till bevis:

I Stora Herrestads östra vång, nära en källa, tilldrog sig i forntiden följande händelse:

"En ung och rik flicka, som allmänt kallades *Thora lilla*, hade förlovat sig med med en gosse i Stora Köpinge. Någon tid före bröllopet ville hon gå och besöka sin fästman, beprydd sig därför med silver och guld, efter tidens sed, samt begav sig på väg, varunder hon i anseende till den starka solhetten blev ganska varm, hon stannade därför vid källan, att förfriska sig. Men förrän hon lutade sig ned, löste hon det gyllne bältet. Vid källan satt en arm tiggare, vilken blev betagen i hennes gyllne smycken, varför han dödade den unga flickan och borttog hennes prydnad och skrud, men lät den döda kroppen kvarligga. Källan kallades därefter *Thora lilla källa*."

Om de på **Gottland** brukliga folkdräkterna är alltför litet bekant. Det vete vi, att innevanarna i Rohne socken intill senare tider varit utmärkta för sin dräkt, till vilken hörde vita knäsida tröjor, livstycken av svart tyg (*svarta budordet* kallat), som hopsnördes utöver tröjan, m.m. I övrigt är vid Gottlands kuster vanlig sjömansdräkt rådande.

Ölands-kvinnorna har från urminnes tider tillbaka varit utmärkta för sin färdighet i konstsömmeri. Icke mindre än 20 olika slag av sådana konstsömnader har varit på ön bekanta. Kvinnorna har även ganska väl känt konsten, att med inhemska växter färga sina hemvävda tyger. En följd härav är att folkdräkten på ön måste ha varit något egen. Männens vida kortbyxor äro mycket omtalade, ävensom de många broderierna på de flesta av deras plagg. Kvinnorna har håret ganska täckt virat om sina huvuden, brokiga kläden, och deras plagg har i övrigt varit på det allra konstigaste sätt virkade. Allmogens dynor och sängtäckan m.m. ser man här lika artigt prydda med de sinnrikaste sömnader, merendels med ullgarn.

Slutligen bör med några ord ihågkommas **Lapparnas** klädedräkt, vilken har rätt många egenheter. Det märkligaste och dyrbaraste plagget av denna dräkt är den så kallade *silverkragen* (kraka) av mörkt kläde, liknande en gammalmodig nattkappa. På denna krage är en stor mängd prydnader av silver fastsydda parvis på ömse sidor. En silverkrage kan i värde uppgå till 20 renar. Till de dyrbarare delar av bonaden hör likaledes det så kallade *silverbältet*, som är 2 tum brett och av läder. Därvid äro förgyllda silverplåtar med lövverk så tätt invid varandra fästade, att intet av själva bältet synes. Bältena nyttjas både av män och kvinnor, men kragarna endast av de senare. I övrigt har båda deras klädedräkter mycket gemensamt. Sålunda bruka så väl män som kvinnor *byxor*, av vilka de sistnämnda oftast

Gottländsk kvinna i sina fina kläder. Teckning från 1835 av Hjalmar Möller.

äro röda. Vidare, *kolt* (kapte), som liknar en skjorta, och är av vadmal eller kläde, till färgen merendels blå.

Skinnpålsarnas snitt är enahanda med koltarnas. Lapparna bruka ingen väst, utan i dess ställe ett *barmkläde* (åtsålleppe), som liknar en nattkappa utan krage, och är av kläde eller vadmal, samt tjänar även till ficka. Den är försedd med mångfaldiga prydnader. Lapparnas mössa är konisk som en sockertopp. Den består av flera små klädesstycken, alla i form av trianglar. Den vanligaste färgen är mörkblå med rött mellanlägg i sömmarna. Kvinnornas mössor i sydligare Lappmarkerna äro likväl merendels röda. Ett överplagg, som kvinnorna nyttja över sina mössor, kallas *rafte*, och ett annat, som kallas *njalme-fatte*, betäcker hals, axlar och bröst. Anmärkas bör, att numera få fullständiga Lappdräkter finnas i Lappmarken, varför de, som äro övriga, nästan oavlätet gå i lån. □

HÄNT SEN SIST

Dansutbyte

Tisdagen den 6 november 1990 var Botkyrka Hembygdsgrille och Viljan inbjudna till en danskväll hos Lifsandarna i Huddinge. Platsen var Hörningsnässkolans matsal. 11 personer från Botkyrka plus Eskil med dragspelet hade hörsammat inbjudan, och det behövde man inte ångra.

Ledarinnan, en mycket trevlig ung dam, hälsade oss välkomna och därefter blev det en stunds uppvärmning. Sedan dansade vi tillsammans både för oss nya och gamla danser och nya varianter på danser som vi brukar dansa.

I pausen bjöds vi på kaffe med hembakade läckerheter. Efter kaffet en uppvisning av Lifsandarna med en käck variant av östgotapolska på 4 par. Till sist fick vi pröva på ett par ungerska danser, som värdarna lärt sig under sina resor till öststaterna. En mycket trevlig kväll.

Anna-Greta och Lasse

KVARTALSMOTET

- en viktig "myndighet"

Vid det senaste planeringsmötet gällde det bl.a att lägga in kvartalsmötena vid tider då man skulle kunna påräkna ett mera intensivt deltagande än som hittills varit fallet. Det konstaterades att kvartalsmötena efter årsmötet är de högsta beslutande organen i vår förening. Styrelsen svarar för verkställandet av kvartalsmötets beslut.

Därför är nu kvartalsmötena lagda på torsdagar, i anslutning till dansövingarna. Man räknar med korta, väl förberedda möten med både dansare och andra medlemmar som beslutsfattare.

På kvartalsmötet den 26/11 1990 beslutades att kvartalsmötena under 1991 skall börja kl. 19.00 och vara avslutade kl. 20.00.

Runar

SKINKKURS 20-21 OKTOBER

Lördagen fick vi lära oss lite historik om tillskärning och titta på olika skinnplagg. Sedan gick vi igenom olika material och sömmar.

Efter lunch fick vi pröva på lite praktiskt arbete med och utan passpoaler det var mycket svårt att få det bra, men med lite träning går det kanske.

Söndagen började vi med att titta på pälsar och pälskinn, sedan var det dags för mer praktiskt arbete. Vi fick lära oss att laga ett skinn, lite om prydnadssömmar och kantskoningar.

Det var en mycket intressant och trevlig helg. Nu är det bara hem och träna.

Ake.

Åska och Husförhör

- Gruvsamheter i gången tid.

Den 11 november var det åter dags för husförhör med kyrkkaffe på Trädgårdstorp. Man vandrade från Tullinge kyrka för att visa upp - eller snarare låta höra - vad som fanns av kunskap hos menigheten.

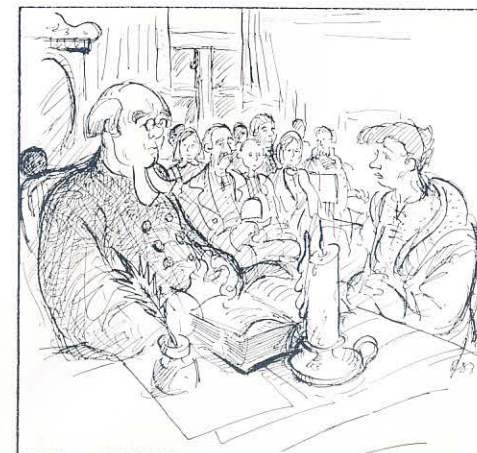
Det blev inte, som Oskar Norgren berättade från förr, så att prästen och åskan var vad man gruvade sig för. Nutida pedagogik och elevers frimodighet gjorde det hela till en fin stund, som vi hoppas värd att upprepa årligen.

Prästen förde skickligt samtalet mellan olika företeelser i bibeln och hennes förklaring av uttalandet "kvinnan tige i församlingen" ledde till dagens applåd. Varför skulle det inte kunna vara så enkelt?

Spelmännen var med både i kyrkan och på Trädgårdstorp. I köket kämpade

några trogna. De frivilliga krafterna lyckas - var och en på sitt håll - ge liv åt vårt Trädgårdstorp.

Rune E

SANKT BOTVID FRÅN BOTKYRKA FIRAS I TYSTBERGA

Sedan 1953 firar man på Rågö i Tystberga minnet av Sankt Botvid. Det var där han år 1120 mördades av den träl som han kristnat och givit fri. På Rågö finns ett medeltida minnesmärke över Sankt Botvid i form av ett kors gjort av kullerstenar.

I Sörmlands Nyheter berättas om de årliga minneshögtiderna. Där finner man också förklaringen till bilden av Botvid på vårt kommunvapen.

Botvid föddes i slutet av 1100-talet på Hammarby i Botkyrka. Föräldrarna var hedningar. Han reste som ung till England och blev där omvänd till kristendomen.

Det hände under kring Botvid;

Fisken i ena handen har sammanhang med att han och hans tjänare blev bortkörda från ett fint fiskevatten. De for då till en ö där fiskevattnet var sämre. Medan den fromme mannen var försänkt i bön, fick hans tjänare en sådan mängd fisk att deras bågge båtar fylldes.

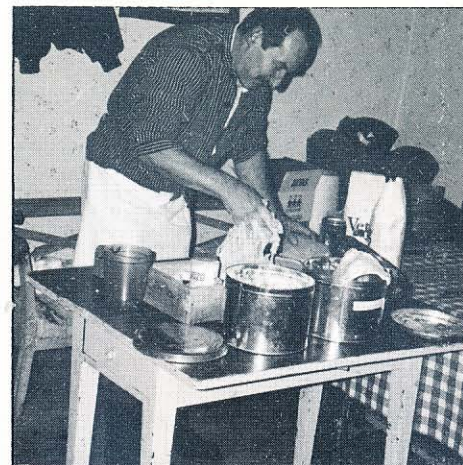
Yxan i den andra handen symboliserar hans tragiska död; Botvid hade en träl från "Slavernas land". Trälen hade han kristnat och skulle nu återbörda honom till hans hemland. Under sökandet efter en farkost för överfarten rastade de på Rågö. Trälen glömde sitt löfte vid kristnandet och högg huvudet av Botvid sedan denne somnat. Han flydde...

Detta skulle ha skett år 1120, den 28 juli.

När de anhöriga började söka efter Botvid kom "genom Guds försyn" en vit fågel som under ljuvlig sång vägledde de sökande till platsen där kroppen fanns.

Kroppen fördes till kyrkan i Salem. År 1176 hade man byggt Botkyrka kyrka och dit fördes senare benen.

Berättat från Sörmlands Nyheter av RE.

TACK!

Årets julmarknad blev mycket lyckad. Vackert väder, mycket folk och god inkomst för Gillet.

Stort tack till alla medhjälpare under förberedelserna och på själva marknadsdagen.

Alla generösa givare – ett varmt tack!

GOD JUL och GOTT NYTT ÅR
önskar ULRICA och SUNE

TÄNKVÄRT

Det kan ta år att finna en vän, och en sekund att förlora den.

Den som är kär i sig själv har inga rivaler.

Frågot som avgörs med våld är aldrig avgjorda.

Den drucknes tal är den nyktres tankar.

Optimisten har fel lika ofta som pessimisten, men är betydligt lyckligare.

Bättre att gråta ut en gång än att ständigt sucka.

Det är inte kärleken som är blind – utan egenkärleken.

Vill du alltid ha sista ordet talar du snart med dig själv.

Uppsnappat av Oskar Norgren.

Dräkt - Nytt!

Det finns inget förklädestyg till Botkyrkadräkten kvar på Stockholms läns Hemslojd. De har ej heller några planer på att beställa något nytt.

Därför har Gillet beslutat beställa material till 10 stycken förkläden som kommer att bli klara till sommaren 1991.

De finns då att köpa för c:a 400:- per styck genom Ulla Magnusson.

☎ 08-778 81 49.

BOTVIDSBYGDEN

är gjord på en ATARI persondator med DTP-programmet TimeWorks Publisher.

Tryckt hos SANDSTRÖMS i Tumba

VI UTFÖR ALLT I BRANSCHEN

El-pannor • Kombinationspannor
Olja • Sanitet • Service

Besök vår VVS-butik
Vard. 7-18, Lörd. 9.30-13.30

TULLINGE RÖR AB

☎ 08-778 00 15

Kont. och lager
Grusgropen 1 - Tullinge
Tel. 08-778 00 15,
bost. 778 17 80

VÄLKOMMEN TILL

Tumba Fotvård
TUMBA CENTRUM

☎ 0753-327 30

GYNNA VÅRA ANNONSÖRER

UTFÖR ALLT INOM ELBRANSCHEN

**ABRAHAMSSONS
ELEKTRISKA**

**SCHEELEVÄGEN 37
147 31 TUMBA**

☎ 0753/303 81

HÅGELBY GÅRD • 147 43 TUMBA

ÖPPET ÅRET RUNT

VARDAGAR 11.00-15.00

SÖNDAGAR 13.00-17.00

ÖVRIGA TIDER BOKAR VI FÖR
FESTARRANGEMANG UPP TILL 160 PERSONER

BORDSBEST: 0753-378 87

FESTVÅNING 0753-624 03

VÄLKOMNA!

Bert Ek Thomas Bjurholm